

Lastensuojelusta

YTO/LANU/Elina Palola

15.5.2023

Nykytila

- Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, etenkin sijaishuolto, on kuormittunut sekä inhimillisesti että taloudellisesti kestävämmällä tavalla.
- Lastensuojelun tarve voi johtua lapsen turvattomasta kasvuympäristöstä tai siitä, että lapsi käyttäytyy omaa tai muiden hyvinvointia tai terveyttä vaarantavasti.
 - Turvattomuutta aiheuttavat toimeentulovaikeudet, mielenterveys- ja päihdeongelmat, vaativat kasvatustilanteet, arjen hallinnan ongelmat, yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja osattomuus sekä avun ja hoidon saamisen vaikeus.
 - Lastensuojelun kuormittumisen taustalla ovat mm. mielenterveys- ja päihdepalvelujen puute sekä neuropsykiatriset pulmat, joihin ei saa apua, pitkittyneet ja vaikeat huoltajuusriidat, vaikea koulukiusaaminen ja oppisen tukeen liittyvät puutteet.
 - Pohdittava nuorisoikäisten palveluja erikseen.

Lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelu

1. Vaiheessa on selkiytetty lastensuojelun tulevaisuuden visio ja suuntaviivat.
2. Tavoitteena käynnistää lainvalmistelu alkavalla hallituskaudella. Uudistuksen sisällöllinen laajuus riippuu poliittisista linjauksista.

Lastensuojelun visio

Lapsi ja hänen läheisensä voivat luottaa lastensuojeluun ja sen vaikuttavuuteen.

Strategiset painopisteet vision saavuttamiseksi:

1. Jokainen lapsi, hänen vanhempansa ja muut läheiset kohdataan ainutkertaisina, ja he kokevat olevansa aidosti osallisia ja tulevansa kuulluiksi ja kunnioitetuiksi.
2. Palvelujärjestelmä toimii kokonaisuutena ja pystyy vastaamaan lapsen ja hänen läheistensä tarpeisiin oikea-aikaisesti.
3. Lastensuojelu toteuttaa lapsen oikeuksia, sen menettelyt ovat läpinäkyviä ja ymmärrettäviä ja oikeusturva toteutuu.
4. Lastensuojelussa on riittävästi osaavia ja hyvinvoivia työntekijöitä, jotka voivat tehdä työtään asiakkaiden oikeuksia kunnioittavalla ja eettisesti kestävällä tavalla.
5. Lastensuojelua ohjataan ja valvotaan tehokkaasti, ja tähän on riittävä tietopohja ja resursointi.

Tärkeä ratkaistava asia: *mitä on lastensuojelu ja mikä on sen soveltamisala?*

- Lastensuojelun on onnistuakseen tehtävässään oltava **viimesijaista** ja kohdennuttava **erityistä suojelua** tarvitseville.
- Erityisen suojelun tarve voi johtua lapsen kasvuympäristön turvattomuudesta tai lapsen omaa tai muiden hyvinvointia tai terveyttä vaarantavasta käyttäytymisestä.
- Palvelut ja tuki lasten tarpeiden mukaan: **lastensuojelu ei voi korvata** esimerkiksi vammaispalveluja tai mielenterveys- ja päihdepalveluja, joita lapsi tarvitsee.
- Lastensuojelu **ei yksin pysty vastaamaan** myöskään monenlaista tukea ja apua tarvitsevien lasten ja perheiden tilanteisiin.
- Odotusten tulee olla realistisia suhteessa siihen, mihin ylipäänsä pystytään vastaamaan.
- Jotta lastensuojelu voi onnistua omassa tehtävässään, on peruspalvelujen ja varhaisen tuen ensisijaisuutta ja vaikuttavuutta vahvistettava kaikissa lasten, nuorten ja perheiden palveluissa.

Lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistuksen tarpeesta

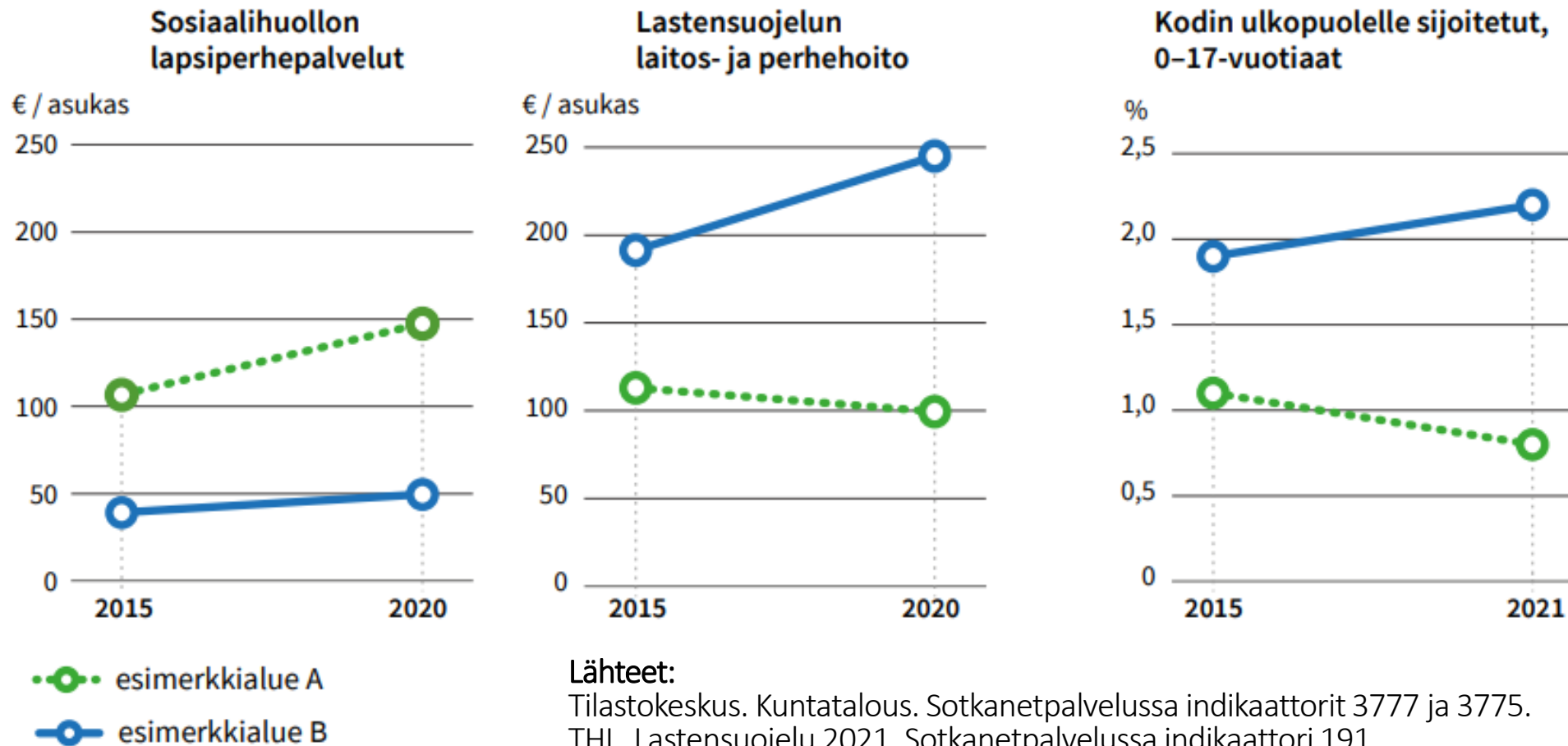

- Avo- ja sijaishuollon kustannukset ovat vuodessa noin 1,2 miljardia; 73 % tästä kohdentuu sijaishuoltoon. Alueellinen vaihtelu niin asiakkuuksissa kuin kustannusten jakautumisessa on suurta.
- Tietopohja lastensuojelupalveluista ja interventioiden vaikuttavuudesta on heikko.
- Sijaishuollon palvelutuotanto tulisi hyvinvointialueilla järjestää tarkoituksenmukaisesti ja kustannustehokkaasti. Nyt noin 80 % ympärivuorokautisista sijaishuollon yksiköistä yksityisillä palveluntuottajilla.
- Lastensuojelu joutuu paikkaamaan puuttuvia päihde- ja mielenterveyspalveluja: kallista, muttei vaikuttavaa.
- Tarvitaan myös uudenlaisia sijaishuoltoratkaisuja esim. päihteitä käyttävien lasten tarpeisiin.

Kustannusten kasvu ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä kahdella hyvinvointialueella.

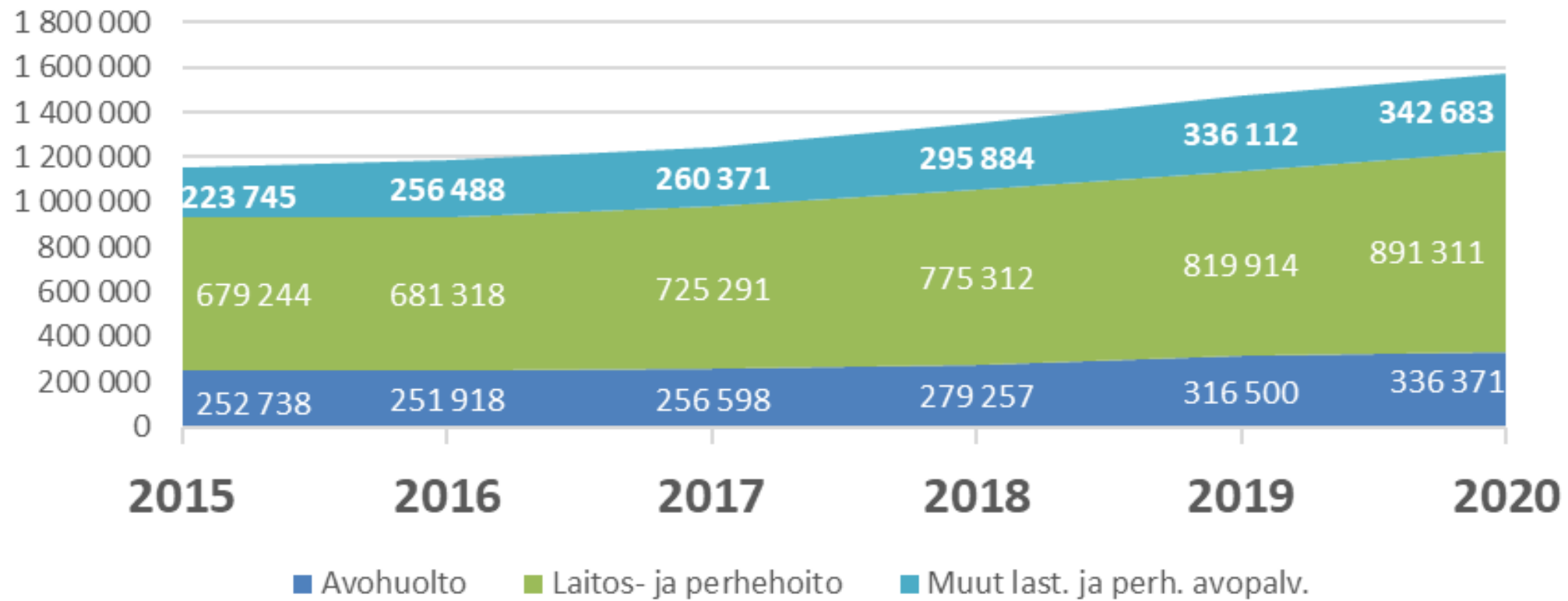
Kuviossa näkyy, miten esimerkkialue A on panostanut peruspalveluihin huomattavasti enemmän kuin esimerkkialue B, jonka sijoituskustannukset ovat huomattavasti suuremmat. Varhaisempaan tukeen panostaneella alueella A sijoitusten määrät ovat myös vähentyneet.

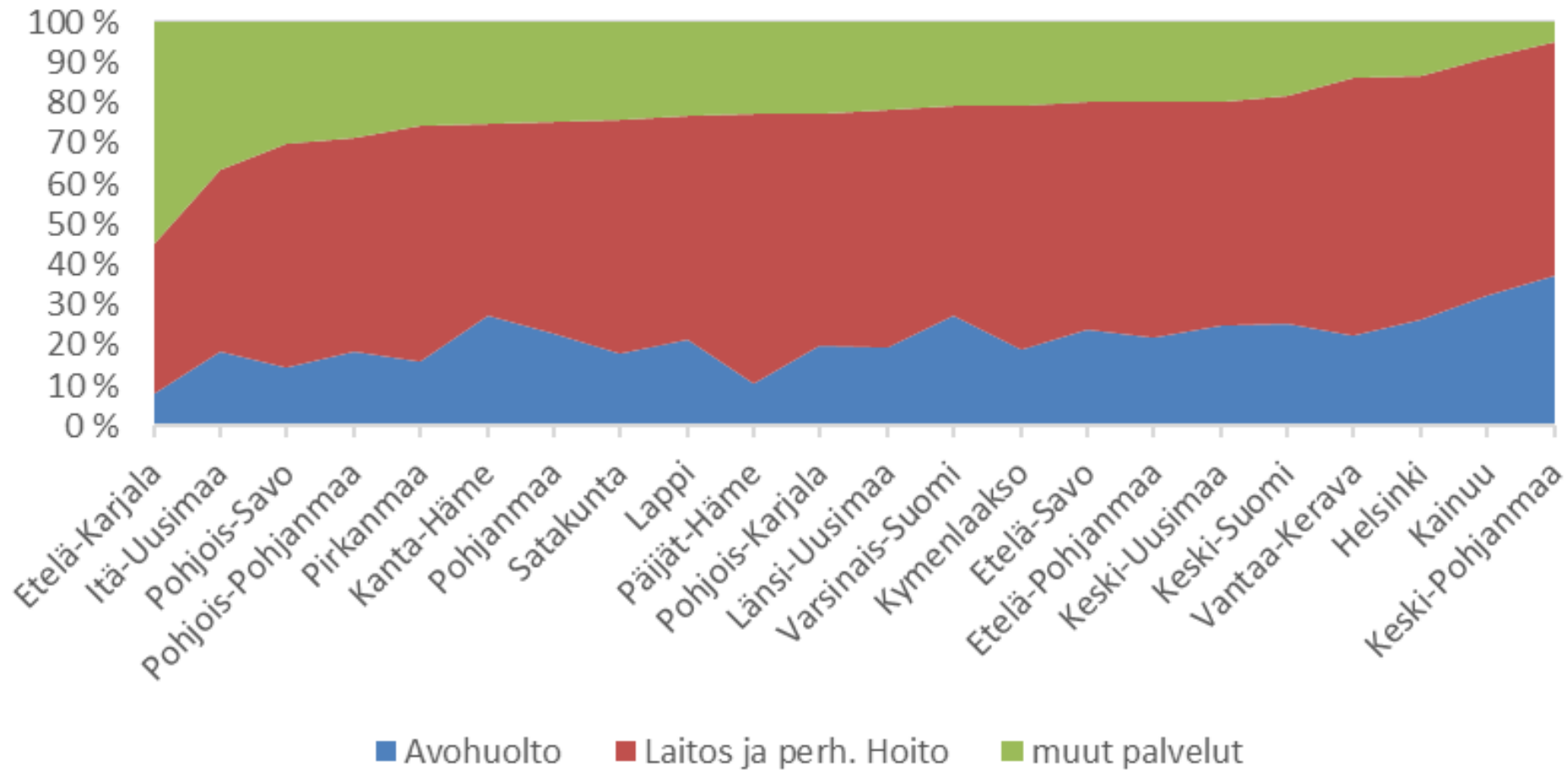
Lähteet:

Tilastokeskus. Kuntatalous. Sotkanetpalvelussa indikaattorit 3777 ja 3775.
THL. Lastensuojelu 2021. Sotkanetpalvelussa indikaattori 191.
Visualisointi THL. Päätöksen teon tueksi 8/2022.

Lastensuojelun kustannukset 2015-2020, (1000€)

Kustannusten jakautuminen alueella vuonna 2020

Sijaishuoltopaikoistaan luvatta poissa olevat lapset – tekeillä toimintasuunnitelma

- Kaikista vuonna 2020 poliisin lastensuojeluviranomaiselle virka-avun antamisesta kirjatusta ilmoituksista 82 % (2357) käsitteli sijaishuoltopaikasta luvatta poissaolemista. Määrä on kasvussa. (HTT Isoniemen selvitys tulossa pian).
- Pyöreän pöydän keskustelu (3/2023).
- Lapsiasiavaltuutettu selvittää (valmis 6/23), mitkä tekijät ovat yhteydessä toistuviin luvattomiin poissaoloihin, poissaolon pituuteen tai syihin.
- Selvitysten ja keskustelujen perusteella julkaistaan **valtakunnallinen toimenpideohjelma ilmiön torjumiseksi**.
- Jos "hatkaajat" määriteltäisiin poliisin toimesta kadonneiksi henkilöiksi, siirtyisi etsimis- ja palauttamisvastuu poliisille lastensuojelun sijaan. Tämä säästäisi lastensuojelun kustannuksia, vapauttaisi henkilöstöresursseja ja olisi työturvallisuuden kannalta tärkeä. Poliisilla on lastensuojeluviranomaisia laajemmat oikeudet lapsen palauttamiseksi, ja usein pelkkä poliisin läsnäolo jo rauhoittaa tilanteen eikä voimankäyttöä tarvita. Tarkoittaisi todennäköisesti lisäresurssitarpeita poliisille, mutta olisi vaikuttavampi toimintatapa.
- Perustuslain 124 §:n mukaan **merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle**. Lastensuojelulainsäädäntöä on hatkatilanteisiin ja yksityisten palveluntuottajien asemaan siinä liittyen tarkennettu 2020 (esiintyneiden ongelmien vuoksi, joihin myös laillisuusvalvonta puuttui) eikä yksityisten palveluntuottajien asemaan ole perusteita tehdä muutoksia.

Mitä tulisi tehdä?

- Tarvitaan kokonaisuudistus: pelkkä lastensuojelulain uudistaminen ei riitä.
- Jos tavoitteena on pitkäjänteinen muutos, poikkihallinnollisuus pitää huomioida: esim. opetus, poliisi, terveydenhuolto, etuusjärjestelmä.
- Lastensuojelu ei voi tehdä määräänsä enempää – jotta saisimme laatua, lastensuojelun soveltamisalaa olisi tärkeää katsoa uudelleen – ei voi olla ”kaatoluokka”.
- Lasten ja nuorten mt- ja päihdepalvelujen puute sekä kyvyttömyys auttaa riittävästi esim. nepsy-oireiden vuoksi tukea tarvitsevia ovat liian usein lastensuojelutarpeen syinä.
- Olennaista torjua osattomuutta ja syrjäytymistä kaikissa politiikoissa.
- Visiovaiheen raportti julkaistaan 16.5.23n (STM raportteja ja muistioita 2023:27).